

Bacsó Róbert

A kárpátaljai hitelszövetkezetek helyzete az ukrajnai állami szabályozás tükrében¹

The State of Transcarpathian Credit Unions in the Context of Ukrainian State Regulation

Összefoglalás

A cikk az általános és különleges jogszabály összevetésével elemzi az ukrajnai hitelszövetkezetek meghatározásával kapcsolatos jogszabályi ellentéteket. Megállapítható, hogy területi működésüket tekintve a hitelszövetkezet két fajtája létezik: regionális, illetve nemzeti státusszal rendelkezők, melyek minőségileg különböző megközelítést igényelnek az állami szabályozás részéről. A kárpátaljai és ukrajnai hitelszövetkezetek működésének összehasonlítása alapján kimutatható, hogy a kárpátaljai hitelszövetkezetek minőségileg magasabb mutatókkal rendelkeznek.

Summary

The article deals with legal contradictions in the definitions of credit unions in Ukraine by comparing the provisions of general and special legislation. It is concluded that two types of credit union exist, depending on their areas of operation, those having regional or nationwide status, which require qualitatively different approaches when regulated by the state. A comparative analysis of credit unions operating in Transcarpathia and Ukraine has been carried out and it can be demonstrated that the Transcarpathian credit unions have qualitatively higher indices.

DR. BACSÓ RÓBERT CSc, tanszékvezető egyetemi docens, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Gazdaságtudományi Tanszék (bacho.robort@gmail.com).

AZ UKRAJNÁBAN MŰKÖDŐ HITELSZÖVETKEZETEK JOGI STÁTUSA ÉS HATÁSA A RÉGIÓ FEJLŐDÉSÉRE

Ukrajna függetlenségének kikiáltásával megkezdődött a hitelszövetkezetek aktív fejlődése az ország régióiban, így Kárpátalján is. A hitelszövetkezetek törvényi működési hátterét tekintve nonprofit jellegű pénzügyi intézményeknek számítanak Ukrajnában. Megjegyezzük, hogy jelenleg különbségeket figyelhetünk meg az Ukrajna *Gazdasági kódexében*,² valamint *A hitelszövetkezetekről*³ szóló ukrainai törvényben szereplő meghatározásokban. A hitelszövetkezetekről szóló törvény 1. cikkében a hitelszövetkezetekről szerepel egy meghatározás, mely szerint a hitelszövetkezet olyan nonprofit szervezet, amely együttműködési alapon természetes személyek, szakszervezetek és egyéb egyesületi formák pénzforrásainak összevonásával jött létre, a tagok igényeinek kielégítése és kölcsönös hitelezés nyújtására, pénzügyi szolgáltatások formájában, és ezt a tagok egyesített pénzügyi hozzájárulásával valósítják meg. Ukrajna 130 cikket tartalmazó *Gazdasági kódexében*⁴ rögzített definíció szerint a hitelszövetkezet egy önkéntes alapon létrejött nonprofit szervezet, amely a polgárok pénzforrásainak egyesítésével jön létre, a tagok hitelezési, betételhelyezési igényeinek kielégítésére, valamint más jellegű pénzügyi szolgáltatás igénybevételére. E definíciók eltérését az alapítók felsorolásában látjuk: a Kódex az alapítókat mint polgárokat jelöli, a hitelszövetkezeti törvényben pedig természetes személyeket, szakszervezeteket és más egyesületi formákat említ. Ukrainai jogkutatók szerint, ha az általános és a speciális törvényekben szereplő jogi szabályok eltérést mutatnak, akkor a speciális törvény megfelelő passzusát kell alkalmazni. A hitelszövetkezetekről szóló megfogalmazás legpontosabban és leghelyesebben a 2001. december 20-án elfogadott hitelszövetkezeti törvényben található.

Összességében megjegyezhetjük, hogy a hitelszövetkezet az egyik oldalról magában foglalja a pénzügyi intézmények jellemzőit, másrészt, mint a szövetkezet különleges formája, szövetkezeti sajátossággal van jelen a pénzügyi szférában.

A hitelszövetkezet tartalmi kategóriájának feltárásakor meg kell magyarázni a régióban betöltött szerepét. A jelentőségének mélyebb megértéséhez meg kell határozni a régió jelentőségét és legfőbb jellemzőit. A latin eredetű régió kifejezés jelentése ország vagy terület. Véleményem szerint a régió definíciójának sokszínűsége miatt, és a viták elkerülése érdekében, *A régió fejlesztésének elősegítéséről* szóló ukrán törvény megfelelő passzusát kell alapul venni, amely meghatározza, hogy „a régió – Krími Autonóm Köztársaság területe, oblastyok, Kijev és Szevasztopol városa (utóbbiak speciális közigazgatási statusszal rendelkeznek)”. Épp ez a meghatározás teszi lehetővé, hogy elkülönítsük azokat a sajátosságokat, melyek Ukrajna területének fejlődésére kihatnak, beleértve a hitelszövetkezeti tevékenység megoszlását is.

A regionális hitelszövetkezetek létrehozásánál figyelembe kell venni az állami prioritásokat a pénzügyi piaci verseny ösztönzése érdekében. A hitelszövetkezetek működése pozitív hatással van a régió szociális és gazdasági fejlődésére. Növekvő befolyásukat az magyarázza, hogy elválaszthatatlan részeivé váltak a modern piaci alapokon működő gazdasági folyamatoknak, és pénzügyi forrásokat biztosítanak a kevésbé vagyonos, legfőként falvakban élő lakossági rétegek számára.

1. A hitelszövetkezeteknek kiemelt szerepük van a pénzügyi kultúra formálásában a regionális lakosság körében.

A 90-es évek elején a különféle pénzügyi piramisok elvén működő pénzügyi intézmények negatívan hatottak a lakosság körében a hitelszövetkezeti és a pénzpiaci tevékenység általános megítélésében. Mára a régiók lakosai felvilágosultabbá váltak a pénzügyi kérdések tekintetében. A felvilágosítás elsősorban nem a bankok érdeke, hanem a hitelszövetkezeteké. A hitelszövetkezetek felvilágosítást nyújtanak a fogyasztók számára a versenyképes pénzügyi piac feltételeiről. Emellett pénzügyi forrásaik átláthatóságával, a kockázatok felvázolásával sikerült új tagokat toborozniuk, és nem utolsósorban, más intézményekkel ellentétben, világos magyarázatot adnak az olykor alacsony betéti hozamokra. Mégis előfordul némi bizonytalanság is, mert a potenciális hitelszövetkezeti tag számára nem evidens, hogy működési elvük nonprofit jellegű.

A pénzügyintézetek közül csupán a hitelszövetkezetek segítik a betéteseket abban, hogyan kell helyesen összehasonlítani a hozamukat a kereskedelmi bankok és más pénzügyi intézmények ajánlataival. Az éves jelentést könyv formában terjesztik a tagok között a rendszeres közgyűléseken. A gyakorlat azt mutatja, hogy alapvetően csak a szövetkezeti hitelintézetekben található meg az a kiadvány, amely részletesen ismerteti a potenciális hitelfeltevő számára a legfontosabb tudnivalókat a törlesztőrészlet nagyságáról és fizetésének üteméről, a kamatszámításról és más fontos tudnivalókról, melyek nagymértékben befolyásolhatják a hitelfeltevőt döntése meghozatalában.

Míg egyes pénzügyi résztvevők a lakosság pénzügyi tudatlanságát kihasználják, addig a hitelszövetkezetek időt és erőforrásokat szánnak a megfelelő tájékoztatásra anélkül, hogy ezzel jelentős hitel- és betétnövekedést érhetnének el. Ennek eredményeként a működő szövetkezeti elvek érthetővé válnak az emberek számára, annak ellenére, hogy a sikeresen működő hitelszövetkezetek jelenleg jelentős pénzügyi és gazdasági kihívásokkal kénytelenek szembenézni.

2. A hitelszövetkezetek olyan intézmények, melyek fokozzák a kisvállalkozók befektetőképességét.

Ismeretes, hogy a kis- és középvállalkozások komoly hatóerővel bírnak a gazdasági növekedésre a fejlett országok régióiban. Sikeres működésük egyre inkább attól függ, hogy képesek-e vonzani viszonylag olcsó finanszírozási forrásokat tevékenységük bővítésére. Míg a legtöbb kisvállalkozó nem tud felvenni hitelt a bankok túlzott követelményei miatt, addig a hitelszövetkezetek képesek biztosítani a kisvállalkozások számára a szükséges alacsonyabb kamatozású hitelforrásokat.

3. A hitelszövetkezetek hozzájárulnak a vidék fejlődéséhez.

Külföldi és hazai tapasztalatok egyértelműen bizonyítják, hogy egyenlő feltételek mellett a pénzügyi-gazdasági és társadalmi mutatók sokkal magasabbak azokban a régiókban, ahol hitelszövetkezetek működnek. Az alacsony mezőgazdasági fejlődést magyarázza a hitelforrások hozzáféréseinek problémája a mezőgazdasági termelő számára. A jelenlegi pénzpiaci rendszer nem tudja teljes mértékben megoldani ezt a problémát, és az állam saját forrásaiból nem képes kellő mértékben finanszírozni a vidéket. A kereskedelmi bankok jelenleg nem hajlandók hitelezni a vidéki mező-

gazdasági vállalkozásokat, a fiókhálózatok kiépíthetlensége, a mezőgazdasági finanszírozás szakértelmének hiánya, a túlságosan magas kezességi érték és a túlságosan alacsony rentabilitás miatt. Emellett megjegyzendő, hogy a legtöbb termelő nem hajlandó együttműködni a bankokkal, mert nincsenek tisztában a pénzügyi jellegű kérdésekkel. A hitelszövetkezetek hajlandók és képesek betölteni ezt a piaci rést, ezért különösen fontos szerepvállalásuk a mezőgazdasági vállalkozások fejlesztésében: ha utóbbiak fizetéseképtelenné válnak, a mezőgazdaságra épülő régiókban más alternatíva hiányában a dolgozók számára a csődbe ment cég munkanélküliséggel is párosulhat.

4. A hitelszövetkezetek hozzájárulnak ahhoz, hogy a kevésbé tehető lakossági rétegek is hitelhez jussanak.

Tekintettel arra, hogy a bankok nagyrészt a tevékenységüket a városokban folytatják, és kevésbé igyekeznek kielégíteni a vidéki lakosság igényeit a pénzügyi szolgáltatások terén, ezért ezt a szerepet a hitelszövetkezetek vállalják át. A hitelszövetkezetek a vidéki lakosság számára lehetővé teszik:

- a lakosság pénzforrásokhoz való hozzáféréseinek megkönnyítését, ami új munkahelyek létrejöttében segít, hiszen a hitelfelvétel egyik fő célja a vállalkozásfejlesztés;

- a lakosság életkörülményeinek javítását a rendelkezésre álló lakáshitelprogramokkal;

- a hitelszövetkezeti tagok számára egyéb bankon kívüli pénzügyi szolgáltatások nyújtását, melyek költségei a szövetkezet célirányos befizetéseiből egyenlíthetők ki (fogyasztási cikkek beszerzése, pénzügyi és jogi tanácsadói szolgáltatás);

- a lakossági tájékoztatást, a hitelfelvétel ösztönzését a médián keresztül (folyóiratok, internethálózat, információs konzultációs pontok).

5. A hitelszövetkezetek a fiókhálózat kiépítésével a munkanélküliség csökkentésében is komoly szerepet vállalnak a régiókban.

A szövetkezeti hitelintézetek a régiókban kiterjedt fiókhálózattal rendelkeznek: létszámuk 2014 elején elérte a 614-et, ehhez hozzáadódtak a fiókinézetek és értékesítési pontok, melyek száma becslések szerint a két-háromszorosát teszik ki annak a számnak, mely jelenleg az állami nyilvántartásban szerepel. Így például a legnagyobb taglétszámú kárpátaljai Mrija hitelszövetkezet fénykorában, az állami nyilvántartás szerint, 33 fiókinézettel és 76 értékesítési ponttal rendelkezett. Ennek révén a szövetkezeti hitelintézetek éppen a vidéki területen élő lakosságot foglalkoztatják, ahol jelentősebb mértékű a munkanélküliség, mint a városokban.

6. Csökkentik a társadalmi egyenlőtlenséget a régiókban.

A hitelszövetkezetek tevékenységükkel ösztönzik a munkanélkülieket, az alacsony jövedelmű rétegeket, valamint az állami szociális ellátórendszerből részesülő embereket saját vállalkozás elindítására, ezzel nemcsak a költségvetésre rótt terhet csökkenti, de növeli a pénzügyi és a magánszférából beáramló adófizetést egyaránt.

7. A középosztály szerepét növelik a régióban.

A hitelszövetkezet tevékenysége közvetlenül kapcsolódik az ukrán középosztály kialakulásához, amely a gazdasági növekedés és a fizetőképes kereslet hajtómotorja.

8. *Serkentőleg hatnak a versenyre a pénzügyi szolgáltatások piacán.*

A hitelszövetkezetek tevékenysége az árnyékgazdaság és uszorabiznisz csökkenéséhez vezet, átláthatóan és rendszerezve vezeti a mikrovállalkozások hitelezési történetét, amely a vállalkozás növekedésével a pénzpiacon való külső forrásokhoz jutást segíti. A hitelszövetkezeti szektor képes kiegészíteni a bankszekort.

9. *Társadalmi szerep növelése a régióban.*

Ez a hitelszövetkezet által finanszírozott szociális programok révén történik. A kamat mértékének differenciált meghatározása lehetőséget ad alacsony kamatozású, valamint kamatmentes hitelek folyósításában. Az ilyen hitelszövetkezeti politika a munkahelyteremtő és jövedelememelkedést biztosító szociális program megvalósításához járul hozzá. A hitelszövetkezetekre jellemző a jótékonykodás is: 2014-ben a kárpátaljai pénzügyintézetek több mint 250 ezer UAH-t fizettek ki ilyen célokra.⁵

10. *Támogatják a mezőgazdaság fejlesztését a régiókban.*

A hazai gyakorlat megerősíti, hogy az alapvető finanszírozás a mezőgazdasági vállalkozások zöménél saját forrásból történik, amelynek mértéke viszonylag alacsony a többi ágazathoz képest. A vidéken alakuló mezőgazdasági kisvállalkozásoknál a hitelszövetkezet jelent megoldást a kezdő tőke képzéséhez. Ezek azok a pénzügyi intézmények, amelyek a mezőgazdasági termelők és szövetkezetek számára hozzáférést biztosítanak a pénzforrásokhoz.

A KÁRPÁTALJAI HITELSZÖVETKEZETEK HELYZETE A 2008/2009-ES VÁLSÁG UTÁN

A kárpátaljai hitelszövetkezeti szektor történetét tekintve, Ukrajna egyik kimagaslóan teljesítő régiójának számít. Bár a Szovjetunió idejében minden pénzügyintézeti formát államosították, a 90-es évek eleje óta ezt a szektort a felfutás jellemezte, egészen a 2008-ban kirobbant pénzügyi válságig. Azóta a szektor, sok más pénzügyi szférához hasonlóan, stagnálást mutat.

A hitelszövetkezeti rendszer állami felügyeletét helyben egy kirendelt személy végzi, akinek a feladatai közé tartozik az összes bankon kívüli pénzügyi intézmény felügyelete (zálogházak, pénzügyi vállalkozások, hitelszövetkezetek, biztosítók, magánnyugdíjpénztárok). Az efféle felügyeleti forma nem képes minőségi állami szerepvállalást biztosítani a pénzpiacok felügyeletében.

2015 elején Kárpátalján 15 hitelszövetkezet és ezek 21 kirendeltsége működött.⁶ A legtöbb hitelszövetkezetet Ungváron, Munkácson, Huszton és Nagyszőlősen jegyezték be. A kirendeltségeiken keresztül ezek a hitelintézetek jelen vannak minden járásban és a kisebb falvakban is. Bár törvényileg megengedett a regionális hitelszövetkezeteknek más ukrajnai régiókban való tevékenysége, ami magasabb pénzügyi megfelelést igényel tőlük, egyetlen kárpátaljai hitelszövetkezetnek sincs kirendeltsége más ukrajnai régióban, ugyanúgy a regionális szövetkezeti piacon kívül nincs jelen más régióban bejegyzett jogalanyként.

A 2009 és 2014 közötti szűk időszakban jó néhány hitelszövetkezetet töröltek az Állami Pénzügyintézeti Jegyzékből, többek között a „Mríja”, „Central-Start”, „Turja”, „In-

ter-S”, „Zakarpatyya” és egyéb hitelszövetkezeteket. Ennek folytán a hitelszövetkezeti taglétszáma 2009-es 120,1 ezer főről 2014-ben 59,6 ezer főre csökkent. Megjegyzendő, hogy a csődbe ment „Mrija” hitelszövetkezet 2010 végén 52,3 ezer tagot számlált, ami az akkori kárpátaljai hitelszövetkezeti szektor 86,5%-át tette ki.

1. táblázat: A kárpátaljai hitelszövetkezeti szektor főbb mutatói a 2009–2014. években

Mutatók	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hitelintézetek száma (db)	25	22	19	17	17	15
Taglétszám (fő)	120 114	112 755	56 514	56 984	59 052	59 654
Betétesek (fő)	5214	4035	2317	2255	2401	3727
Hitelfelvevők (fő)	33 909	26 704	10 179	9439	9083	5882
Betétesek aránya a taglétszámban (%)	4,3	3,6	4,1	4,0	4,1	6,2
Hitelfelvevők aránya a taglétszámban (%)	28,2	23,7	18,0	16,6	15,5	9,9
Nyújtott hitelek összege (ml. hrn.)	144,6	126,6	62,7	61,7	64,7	58,2
Betétek összege (ml. hrn.)	96,5	75,6	44,5	38,2	39,3	31,2
Tőkeállomány (ml. hrn.)	35,5	37,1	16,4	20,3	23,3	25,9
Aktívák (ml. hrn.)	149,4	126,3	69,4	64,0	66,8	61,5
Tőkeállomány része az aktívákban (%)	23,8	29,3	23,6	31,7	34,8	42,1
Szövetkezeti hitelfelvevők és betétesek aránya	6,50	6,62	4,39	4,19	3,78	1,58
Kárpátaljai átlagos hitelszövetkezet mérlegfőösszege (ml. hrn.)	5,98	5,74	3,65	3,76	3,93	4,10
Átlagos taglétszám (ezer fő)	4,80	5,13	2,97	3,35	3,47	3,98

Forrás: A Nemzeti Pénzügyi Felügyelet adatai alapján.⁷

Az elemzett idő alatt a hitelfelvevők száma 82,7%-kal csökkent, ami a hitelfelvevők taglétszámban mért arányának a csökkenését is eredményezte (a 2009-es 28,2%-ról 2014-re 9,9%-ra). A hitelfelvevők arányának csökkenéséhez képest a betétesek aránya a 2009-es 4,3%-ról 2014-re 6,2%-ra nőtt, mutatva a szegmens növekedési pályáját. A taglétszám csökkenésének egyik oka abban rejlik, hogy az inaktív tagoktól (akik hosszabb ideje nem veszik igénybe az intézmény szolgáltatásait) a hitelszövetkezetek kizárással megszabadulnak.

A hitelszövetkezeti hitelezés negatív tendenciái megmutatkoztak a betétállomány 65,3%-os, a tőkeállomány 9,7%-os, az aktívák 87,9%-os és a hitelek 86,4%-os csökkenésével. A kárpátaljai hitelszövetkezetek pénzügyi függetlenségének erősödését lehet észlelni az elmúlt időszakban, hiszen 2014-ben a tőkeállomány részesedése az aktívákban 42,1%-ot tett ki. A kárpátaljai hitelszövetkezeti szektor viszonylag kis részét képezi az ukrainainak, ami a régiók nagy számával is magyarázható (2. táblázat).

Az adatok fényében kivehető a megye szerepének csökkenése az összukrajnai hitelszövetkezeti rendszerben, bár ellenkező tendenciák is megjelennek. 2009 és 2014 között a hitelszövetkezetek részaránya 0,8%-kal csökkent. A kárpátaljai betétek 2014-ben a 3,2%-át tették ki az ukrainainak. Összességében megállapítható, hogy a kárpátaljai

hitelszövetkezetek csekély szerepet töltenek be az ukrajnai rendszerben, bár a pénzügyi válságig a megye hitelszövetkezeti szférája a legdinamikusabb növekedést mutatta.

2. táblázat: A kárpátaljai hitelszövetkezetek helye a nemzeti hitelszövetkezetek rendszerében 2009 és 2014 között

Mutatók (%)	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kárpátaljai hitelszövetkezetek részaránya	3,3	3,3	3,1	2,8	2,7	2,5
Kárpátaljai taglétszám aránya	5,5	7,2	5,3	5,2	6,0	7,3
Kárpátaljai betétek aránya	3,3	3,9	3,8	3,0	2,9	3,2
Tőkeállomány aránya	4,6	3,3	1,8	1,9	2,3	2,5
Aktívák aránya	3,5	3,7	2,9	2,8	2,6	2,6

Forrás: A Nemzeti Pénzügyi Felügyelet adatai alapján.⁸

A megyei hitelszövetkezeti rendszer alacsony alapmutatói sok területen torz képet mutatnak a megye hitelszövetkezeti szférájának versenyképességéről az ukrajnai átlaghoz képest. A megyei és ukrajnai viszonyszámok tükrében a kárpátaljai hitelszövetkezetek helyzete sok téren kiemelkedőnek mondható, amit a 3a és 3b táblázat is mutat.

3a táblázat: A kárpátaljai és ukrajnai hitelszövetkezetek teljesítményeinek komparatív összehasonlítása 2009–2011. év adatai alapján

Mutatók	Évek					
	2009		2010		2011	
	Ukrajna	Kárpát-alja	Ukrajna	Kárpát-alja	Ukrajna	Kárpát-alja
Aktívák részaránya a GDP (GRP)-ben (%)	0,46	1,19	0,32	0,83	0,18	0,38
Tőkeállomány aránya az aktívákban (%)	18,2	23,8	32,6	29,3	39,5	23,6
Betétesek aránya a taglétszámban (%)	5,34	4,34	5,02	3,58	4,52	4,10
Hitelfelvevők aránya a taglétszámban (%)	19,3	28,2	21,8	23,7	23,5	18,0
Szövetkezeti hitelfelvevők és betétesek aránya	3,62	6,50	4,35	6,62	5,19	4,39
Az összlakossághoz viszonyított taglétszám hányada (%)	4,78	9,65	3,44	9,04	2,34	4,52
Az összlakossághoz viszonyított betétesek hányada (%)	0,26	0,42	0,17	0,32	0,11	0,19
Az összlakossághoz viszonyított hitelfelvevők hányada (%)	0,93	2,72	0,75	2,14	0,55	0,81
Átlagos hitelszövetkezet aktívái (ml. hrn.)	5,59	5,98	5,21	5,74	3,89	3,65
Átlagos hitelszövetkezeti taglétszám (ezer fő)	2,90	4,80	2,38	5,13	1,73	2,97
Hitelfelvevők átlagos tartozásának mérete (ezer UAH)	9,2	4,3	9,8	4,7	9,0	6,2
Átlagos betét mérete (ezer UAH)	25,3	18,5	24,7	18,7	24,7	19,2

3b táblázat: A kárpátaljai és ukrajnai hitelszövetkezetek teljesítményeinek komparatív összehasonlítása 2012–2014. év adatai alapján

Mutatók	Évek					
	2012		2013		2014	
	Ukrajna	Kárpát- alja	Ukrajna	Kárpát- alja	Ukrajna	Kárpát- alja
Aktívák részaránya a GDP (GRP)-ben (%)	0,18	0,30	0,17	0,31	0,15	0,27
Tőkeállomány aránya az aktívákban (%)	41,0	31,7	40,6	34,8	44,8	42,1
Betétesek aránya a taglétszámban (%)	4,10	3,96	4,11	4,07	3,83	6,25
Hitelfelvevők aránya a taglétszámban (%)	23,2	16,6	23,8	15,4	22,7	9,9
Szövetkezeti hitelfelvevők és betétesek aránya	5,66	4,19	5,80	3,78	5,92	1,58
Az összlakossághoz viszonyított taglétszám hányada (%)	2,41	4,54	2,16	4,70	1,91	4,74
Az összlakossághoz viszonyított betétesek hányada (%)	0,10	0,18	0,09	0,19	0,07	0,30
Az összlakossághoz viszonyított hitelfelvevők hányada (%)	0,56	0,75	0,51	0,72	0,43	0,47
Átlagos hitelszövetkezet aktívái (ml. hrn.)	4,31	3,76	4,16	3,93	3,97	4,10
Átlagos hitelszövetkezeti taglétszám (ezer fő)	1,78	3,35	1,57	3,47	1,39	3,98
Hitelfelvevők átlagos tartozásának mérete (ezer UAH)	10,0	6,5	10,1	7,1	10,7	9,9
Átlagos betét mérete (ezer UAH)	28,7	16,9	33,0	16,4	31,4	8,4

Forrás: Saját számítás a Nemzeti Pénzügyi Felügyelet adatai alapján.⁹

Az utóbbi években a hitelszövetkezetek aktíváinak aránya a gazdaságban csökkenést mutat, mind az összukrajnai, mind regionális szinten. Figyelemre méltó, hogy a kárpátaljai arány lényegesen jobb, mint az ukrajnai: 2009-ben a megyei mutató 1,19%, az ukrajnai pedig csak 0,46%, 2014-ben pedig 0,27% és 0,15% volt. Vagyis a hitelszövetkezetek eszközei nagyobb hangsúlyt kapnak a megyében, mint Ukrajnában.

A statisztikai adatok arra is rávilágítanak, hogy a megye lakossága nagyobb mértékben vesz részt a szövetkezeti rendszerben, mint az ukrajnai átlaglakosság: 2009–2014-ben a megyében élők esetében 4,3%-ról 6,5%-ra nőtt ez a mutató, miközben az ukrajnai átlag 5,3%-ról 3,8%-ra csökkent. Tehát a megyében 2,2%-os a növekedés, Ukrajnában pedig 1,5%-os a csökkenés. Ugyanakkor a szövetkezeti hitelfelvevők és betétesek aránya Ukrajnában 2,3-del nőtt, a regionális mutató pedig 4,93-dal csökkent, és 2014-ben Ukrajnában egy betétesre 5,92 hitelfelvevő esett, Kárpátalján pedig csak 1,58. E mutató drasztikus növekedése előrevetítheti az ukrajnai hitelszövetkezeti szféra pénzügyi problémáit, leginkább a külső finanszírozás terén, hiszen a betétesek pénzét helyezi ki a szövetkezet hitel formájában, ami a pénzügyi intézet bevételi forrásait is biztosítja.

A pénzügyi válság hatására csökkenni kezdett a szövetkezeti tagság aránya a lakosság közt: 2009-ben a kárpátaljai lakosság 9,7%-a, az ukrajnai 4,8%-a volt tagja valame-

lyik hitelszövetkezetnek, 2014-re ez az arány 4,7%-os. De a kárpátaljaiak még így is több mint kétszer aktívabbak voltak az ukrajnai átlaghoz képest, ami a megyében élők magasabb pénzügyi kultúrájának, valamint történelmi tradícióinak köszönhető.

Az ukrajnai és regionális átlagos hiteltartozás mutatóinak összehasonlítása rámutat a kárpátaljai hitelszövetkezetek racionális hitelpolitikájára, a megyében tevékenykedő hitelintézetek egy kézbe átlagosan 9,9 ezer UAH helyeznek ki, míg az ukrajniaiak 10,7 ezer UAH-t.

A hitelszövetkezetek legalapvetőbb tevékenysége a hitelek nyújtása, valamint a betétek halmozása. A 4. táblázat a kárpátaljai hitelszövetkezetek betéteinek és hiteleinek futamidőtől függő eloszlását tartalmazza.

4. táblázat: A kárpátaljai hitelszövetkezetek betéteinek és hiteleinek futamidős eloszlása 2012 és 2014 között

Évek	Hitelszövetkezeti betétek és hitelek struktúrája a futamidőtől függően (%)										Hitelek aránya a betétekhez
	3 hónapig		3-tól 12 hónapig		12 hónapot meghaladó		Szabad lekötésű betétek		Összesen		
	Hitelek	Betétek	Hitelek	Betétek	Hitelek	Betétek	Hitelek	Betétek	Hitelek	Betétek	
2012	1,15	0,87	24,44	19,75	74,41	72,74	–	6,64	100,0	100,0	1,62
2013	0,91	0,80	25,67	18,76	73,42	78,89	–	1,55	100,0	100,0	1,65
2014	0,21	2,04	26,37	18,07	73,42	77,24	–	2,65	100,0	100,0	1,87
2014. évi változás 2012-höz	–0,94	1,17	1,93	–1,68	–0,99	4,50	–	–3,99	–	–	0,15

Forrás: Saját számítás a hitelszövetkezetek éves jelentései alapján.

Megállapíthatjuk, hogy a nem banki hitelintézetek hitel- és betétportfóliója csökkenést mutatott, a betétek csökkenésének üteme kétszeresen meghaladta a hitelportfóliójáét: 2012 és 2014 között a betétállományok 7 millió UAH-val csökkentek, a hitelállomány pedig 3,5 millió UAH-val. Összességében megjegyezhetjük, hogy a kárpátaljai hitelszövetkezetek egyensúlyban tartották a betét- és hitelállományt futamidőtől függően, hisz 2013-tól kezdve a hosszú távú betétek aránya meghaladta a hitelekét, és 2014-ben ezen mutatók 77,43%-ot, valamint 73,42%-ot tettek ki. A rövid távú hitelek pedig rövid lejáratú betétekkel voltak biztosítva.

A hiteleknek a betétekhez való aránya jelzi, hogy a hitelek fele fizetett forrásokból finanszírozott, és gazdaságilag előnyösnek, kifizetődőnek mondható. A hiteleket tekintve, a legnagyobb arányban (89,5%) fogyasztási hitelként, a többi falusi gazdálkodás céljából történő kihelyezés volt. A hitelek kihelyezésének egyik további jellemzője, hogy a megyén belüli eloszlásnál aszimmetria jelentkezett: elsősorban a gazdaságilag fejlettebb ungvári régióban volt jellemző, illetve nagyobb arányban mutatkozott meg azoknál a vállalkozásoknál, amelyek az információs góccokhoz közelebb találhatók. En-

nek megfelelően például igen alulreprezentált a beregszászi járás s általában a magyarok által zömében érintett határ menti térség.

A helyi kis- és középvállalatok, leginkább a farmergazdaságok folyamatos likviditási problémákkal küzdenek, így a megfelelő jövedelmezőségük elmarad, mert alacsony a cégek tőkeellátottsága.

AZ UKRAJNAI HITELSZÖVETKEZETI PIAC ÁLLAMI SZABÁLYOZÁSÁNAK FEJLŐDÉSE

Kiemelkedő helyet foglal el az ukrainai hitelszövetkezetek szabályozásában az állami szerepvállalás. A hitelszövetkezetek állami szabályozásának célja, hogy biztosítsa a hitelszövetkezetek teljes értékű, hatékony, átfogó fejlődését Ukrajnában, a fogyasztói jogok védelmét, a pénzügyi szolgáltatások és a hazai nem banki pénzügyi piac integrálódását a világ pénzügyi rendszerébe.

Ukrajna három hitelszövetkezeti típusának szabályozási rendszere függ a szolgáltatások körének nagyságától és az intézmények tevékenységének területi lehatárolásától. Így a törvényi előírások szerint azon hitelszövetkezetek és az egyesített hitelszövetkezetek, melyek pénzügyi tevékenységüket csak egy régióon belül végzik, a második szabályozási rendszerbe tartoznak. Az elsőbe pedig azok, amelyek fiókhálózatuk segítségével a nyilvántartásba vételükön kívüli régiókban folytatják tevékenységüket. Vagyis a legmagasabb felügyeleti követelmények a második szabályozási rendszerbe tartozókra vonatkoznak. Ezáltal megállapíthatjuk a regionális hitelszövetkezetek létezését, mely alatt olyan hitelszövetkezeteket kell értelmeznünk, melyek tevékenységüket csak az adott régió területére terjesztik ki. Azon pénzügyi szervezetek, melyek tevékenysége a régió határán átnyúlik, már más besorolásban részesülnek: országos tevékenységüknek köszönhetően összukrajnainak lehet definiálni.

A hitelszövetkezetek működését az állam közvetlenül vagy közvetve befolyásolja. Az ukrainai pénzügyi szolgáltatások piacán közvetlen befolyással rendelkezik az Ukrainai Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, közvetett módon pedig, a hitelszövetkezeti piacra az Ukrainai Állami Pénzügyi Megfigyelő Szervezet, Ukrajna Állami Adóhivatala, valamint az Ukrán Nemzeti Bank. Ukrajna hitelszövetkezeti szabályozása több fejlődési szakaszon ment át, mindeközben a szövetkezeti hitelezés, mint a pénzügyi szolgáltatások piacának egyik szegmense, állami szabályozás alá esett.

Megjegyzendő, hogy 2003-ig, azaz az Ukrainai Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletének létrejöttéig, a hitelszövetkezeti piac felügyeletét a pénzügyi szolgáltatások egyéb szegmenseihez hasonlóan (a biztosítási piacon kívül) egyetlen állami szervezet sem gyakorolta. Ezért a hitelszövetkezetek teljesen szabadon fejlődhettek, működhettek. Ez az állapot a következőkkel magyarázható: elsősorban az 1990-es évektől a hitelszövetkezeti rendszerek állami szabályozásában (mint az egész pénzügyi rendszerben) két ellentétes tendencia alakult ki. Egyik oldalról a dinamikusan növekvő piac „erős kezét” követelt. Másrésztől a nemzetközi pénzügyi szervezetek versenyt hirdettek a vállalkozói tevékenység deregulálására. A két tendencia párhuzamos működése miatt elkerülhetetlenné vált az adminisztrációs reform Ukrajnában. A külföldi liberális társadalmi-gazdasági tapaszt-

talatokkal ellentétben, Ukrajnában erősödött a pénzügyi szereplőkre nehezedő fiskális és adminisztratív nyomás. A pénzügyi szereplők igyekeztek a nehéz körülményekhez adaptálódni, és ha csak formálisan is, de megfelelni számos szabályozási folyamatnak.

Másodsorban, a hitelszövetkezeti rendszer Ukrajnában csak a 20. század 90-es éveiben született újjá, hisz a szovjet hatalom idején a hitelszövetkezet fogalma nem létezett. Biztosítási piac működött a szovjet hatalom éveiben, melynek felügyeletét a 90-es évek elejéig több szervezet gyakorolta: Derzsszah (USZSZK, 1991-ig), Ukrdezsszah (1991–1993), a Biztosítási Felügyelet (1993–2000), Ukrajna Pénzügyminisztériuma (2000–2001). Látható tehát, hogy a biztosítási piac állami felügyeletének Ukrajnában voltak előzményei, ellentétben a hitelszövetkezeti szektorral, amely az új piaci és gazdasági feltételek létrejöttével született meg.

Az Ukrán Nemzeti Bank (NBU) is fontos szerepet játszott a hitelszövetkezeti szektor működésének rendszerezésében a 90-es évek elején. Az NBU saját hatáskörén belül egyeztetette a hitelszövetkezetek alapszabályzatát (hitelek folyósítása és elszámolása terén). Ezen alapszabályzatokat az NBU regionális hivatalainak vezetői hagyták jóvá. A pénzügyi piac állami felügyelete megerősítésének fontos lépése volt a Miniszteri Kabinet Pénzpiaci Koordinációs Tanácsának megalakulása (2000 novembere), amely a pénzügyi szektor politikájával foglalkozott a Miniszteri Kabinetben belül, és dolgozta ki azokat a koncepcionális dokumentumokat, amelyek megalapozták a nem banki pénzügyi szervezetek jövőbeni működésének állami felügyeletét. A koordinációs tanács megrendelésére elkészített felmérés eredménye arról tanúskodott, hogy 1999-ben mintegy 500-600 hitelszövetkezet működött Ukrajnában, de csak 250-275 számolt be az állam felé az évi tevékenységéről.¹⁰

A hozzávetőleges adatok azzal indokolhatók, hogy egyrészt a helyi önkormányzati hivatalokban, a társadalmi szervezetekkel megegyező módon lehetett bejegyeztetni a hitelszövetkezeteket. Másrészt a törvényi előírásokban hiányzott a hitelszövetkezetek bejegyzése egységes nemzeti rendszerének kidolgozása. Ezzel magyarázható, hogy ebből az időből csak hozzávetőleges adataink vannak az Ukrajnában működő hitelszövetkezetek számáról, és azzal is, hogy nem volt olyan orgánus, amely egységesen regisztrálta volna ezeket a szövetkezeteket. Az NBU adatai szerint 1999-ben Ukrajnában 257 hitelszövetkezet működött, amelyeknek összesített aktívái 18 mln. hrn. összeget tettek ki, mely Ukrajna GDP 0,03%-át jelentette.¹¹

Ugyanakkor az Ukrán Nemzeti Bank nem végezte el a megfelelő operatív ellenőrzést annak érdekében, hogy e jelentések idejében, rendszeresen és pontosan beérkezzenek, nem végzett rendszeres és kötelező ellenőrzéseket a leadott adatok hitelességével kapcsolatban. Ebből következően, a statisztikák hitelességét illetően, csak a NAKSU-tagok pénzügyi tevékenysége volt megbízható, amely akkoriban az egyetlen, hitelszövetkezeteket tömörítő szervezet volt Ukrajnában. A NAKSU (Nemzeti Hitelszövetkezetek Ukrainai Szövetsége) önszabályozó mechanizmusának köszönhetően vált lehetővé a hitelszövetkezeti szektor pénzügyi állapotának állandó megfigyelése, hisz tagjait kiterjesztett pénzügyi beszámolásra kötelezte. 2000-ben a NAKSU-nak 102 szövetkezeti tagja volt Ukrajna 19 régiójából; 30 szövetkezet potenciális tagsággal. Így az analitikus beszámolók kb. 20%-a tekinthető hitelesnek.

Azon hitelszövetkezetek működéséről, melyek nem voltak NAKSU-tagok, nem találunk adatokat. Ennek tudatában feltételezhetjük, hogy ezek a hitelszövetkezetek kétséges módon hajtották végre az alapszabályban foglalt szisztematikus feladatokat a pénzügyi piacon. Indirekt módon bizonyítható, hogy a pénzügyi piramisok „hitelszövetkezet” néven működtek, amit néhány nagy port kavart ügy is bizonyít. Az effajta visszaélések a törvényi hiányosságoknak és a kontroll hiányának tudhatók be (a legismertebb ügy a Pingvin hitelszövetkezet Bila Cerkov városából, amely 1997-ben majdnem tízezer állampolgár pénzét tüntette el).

A 90-es években a hitelszövetkezeti szektor fő problémái a következők voltak:¹²

– a teljes és átfogó speciális törvényi előírások, valamint a kooperációról szóló kerettörvény hiánya;

– az állami felügyelet és kontroll hiánya;

– a pénzügyi stabilitást biztosító hatékony mechanizmusok és a betétesek érdekei védelmének hiánya;

– a hitelszövetkezeti eszme diszkreditálása a különböző, fiktív módon, „piramisjáték” elvén működő hitelszövetkezetek tevékenységének következtében;

– a hitelszövetkezeti rendszerben tevékenykedők alacsony szintű szakmaisága, valamint a vezetők megfelelősége ellenőrzésének (szertifikációjának) hiánya;

– a gazdasági szereplők, valamint a lakosság alacsony informáltsága a hitelszövetkezetek által nyújtható pénzügyi szolgáltatások lehetőségeiről.

2000-től a *Pénzügyi szolgáltatásokról és a pénzügyi szolgáltatások állami szabályozásáról szóló törvény*¹³ elfogadásáig a pénzügyi intézmények tevékenységét a Pénzügyi Szolgáltatások és Piacok Igazgatósága végezte, amely Ukrajna Pénzügyminisztériumának strukturális egysége volt. Alegységeinek feladatát a nem banki pénzügyi szervezetek és intézmények, hitelszövetkezetek, magánnyugdíjpénztárak, befektetési vállalkozások, biztosítók általános szabályozása, törvényi alapok kidolgozása jelentette, valamint az engedélyezés és ellenőrzés biztosítása. Az Ukrajnában 2001 júliusában elfogadott törvény¹⁴ eredményeképp a nem banki szervezetek felügyeletét (így a hitelszövetkezetekét is) az Ukrajnai Pénzügyi Szolgáltatások Állami Felügyelete végezte. 2002 decemberében megalakult maga a szabályozó orgánus. A szervezet a feladatait teljes mértékben ellátni csak 2003 áprilisa után tudta, miután elfogadták *Az Ukrajnai Pénzügyi Szolgáltatások Állami Felügyeletének szabályzata* elnevezésű elnöki rendeletet. Az állami felügyelő szerv megalakulása elősegítette a hitelszövetkezetek állami szabályozását, megalapozva a nemzeti hitelszövetkezetek további fejlődését. A felügyelet két feladatot lát el: szabályozóit és felügyeletit, amelyek egymástól független tevékenységet jelentenek. A szabályozó funkció a felügyelet általi jogi-normatív dokumentumok kiadását jelenti, ami állami bejegyzés alá esik, és Ukrajna Igazságügyi Minisztériuma végzi.

A jelenlegi állami pénzpiaci felügyelet (Nackomfinposzlug) mind szervezeti, mind funkcionálisan több fejlődési szakaszon ment keresztül. Az első szakaszra (2001–2008) jellemző, hogy ekkor alakult meg kezdő összetétele az Ukrajnai Pénzügyi Szolgáltatások Állami Felügyeletének. A felügyelet strukturális alegységében megalakították a hitelszövetkezetek tevékenységét szabályozó igazgatóságot. 2003 szeptemberében alakult meg az ukrajnai hitelszövetkezetek állami nyilvántartása. A felügyelet

megalakulása pillanatától elkezdődött a hitelszövetkezetek teljes körű nyilvántartásba vétele, tevékenységük engedélyeztetése. Az állami nyilvántartás létrehozása elősegítette a tényleges és az „árnyék” hitelszövetkezetek elkülönülését. Így 2004-ben elvégezték a hitelszövetkezetek átfogó átregisztrálását és a tevékenységük engedélyeztetését. Az átregisztrálás pillanatára másfél ezer szövetkezetet tartottak számon, amelyből 500 felelt meg az új regisztrációs követelményeknek. A felügyelet által kiadott első normatív-jogi dokumentum a *Hitelszövetkezetek minta-alapszabályzata* volt. 2004 februárjában vették nyilvántartásba az első hitelszövetkezetet az új szabályozás szellemében (a Lembergi „Aniszia” egyházi hitelszövetkezet).

A második időszakra (2009–2011) a felügyelet strukturális vezetésének radikális változása volt jellemző, valamint a felügyelet újszerű megközelítése, melyet a normatív kritériumok teljesítésének ellenőrzéséről a kockázatértékelésre és a fizetőképességi megfelelésre való átállás jellemezett. A változás első lépése a felügyelet strukturális-intézményi reformja lett, melynek megfelelően történt az átmenet az ágazatról a funkcionális alapokra épülő struktúrára. A régi szerkezet helyett megalakult a regisztrációs és engedélyeztetési osztály, a prudenciális szabályozás osztálya, a felügyeleti szabványok és a pénzügyi intézmények felügyeleti osztálya, az inspekciós és a felügyelt intézmények ideiglenes adminisztrációjának osztálya. (A reformig öt osztály létezett: a pénzügyi szolgáltatások piacának állami szabályozása, a biztosítási felügyelet, a magánnyugdíjpénztárak felügyelete, a hitelintézetek felügyelete és a pénzügyi vállalkozások felügyelete.) Ezen funkciók felosztásának a célja az volt, hogy az átmeneti folyamatok megkönnyítése és felgyorsítása érdekében segítse a prudenciális felügyeletre való átállást, ami a fizetőképesség ellenőrzésére irányult, valamint segítse a nemzetközi pénzügyi beszámoló standardok ukrajnai bevezetését.

A hitelszövetkezetek piacán a prudenciális felügyelet a (2010. július 15-én kelt 585. sz. rendelkezés alapján) a következők szerint valósul meg:

- a fizetőképességi kritériumok és normatívák betartása, az aktívák minősége, a műveletek kockázata és likviditása a pénzügyi intézmények stabil működésének biztosítására;

- a tőkemegfelelés szinten tartása, a termékeny és terméketlen aktívák arányának ellenőrzése;

- a tartalékok minőségi megfelelése, amelyek a fedezetet biztosítják a vissza nem fizetett hiteleknél;

- a kritériumok betartása a hitelszövetkezetek irányítás-minőség rendszerében.

Ennek megfelelően, a hitelszövetkezeti rendszerben a prudenciális felügyelet olyan felügyeleti rendszert jelent, ahol az állami felügyeleti szerv legnagyobb figyelmé a rendszerezett értékelések bevezetésére összpontosul, amellyel felmérhető a hitelintézetek komplex pénzügyi állapotának, tevékenységük eredményességének és a vezetés kvalitatív megfelelése az ukrajnai pénzügyi szolgáltatások piacán. A felügyelet stratégiai céljaként 2008-ig kellett volna megvalósulnia a prudenciális felügyeletre való átállásnak, amely azonban a kiobbant gazdasági válság következtében későbbre toldott, hisz a felügyelet számára a negatív hatások csökkentése és megszüntetése volt a legfőbb célkitűzés.

Kellemetlen momentuma ezen időszaknak, hogy a pénzügyi szolgáltatások piacán a piaci szereplők bizalma nagyban csökkent a felügyelet vezetősége és az állami felügyeleti szervek iránt. Nagy visszhangot keltett a nem banki pénzügyi intézmények szakmai egyesületeinek 2010. november 23-án kiadott közös Nyilatkozata, amely az állami felügyelet elnöke, V. O. Volga szembeni bizalmatlanságról szólt, és amelyet elfogadott az Ukrán Biztosítók Föderációja, az Ukrajnai Hitelszövetkezetek Nemzeti Szövetsége és az Összukrajnai Zálogházak Egyesülete is. A nyilatkozat megállapította, hogy a felügyelet elnöke és az állami felügyelet más vezető beosztottjai fő tevékenységük, a piac rendszerének jobbítása és fejlesztése helyett átirányították az állami forrásokat arra, hogy rendszeres nyomást gyakoroljanak a nem banki pénzügyi intézményekre, olyan kritériumok alapján, amelyek eltértek Ukrajna törvényeitől és a nemzetközi gyakorlattól.

Az állami felügyelet elnöke olyan nyilvános nyilatkozatokat tett, amelyek károszt okoztak a nem banki pénzügyi szolgáltatások piacán, félrevezetve annak résztvevőit, a pénzügyi intézmények működésében növelték a kockázatot. Egyik nyilatkozatában például kijelentette, hogy a pénzügyi intézmények fiókintézeteinek nagy része nincs jegyzékbe véve, valamint az ilyen intézményeket a licenc megfosztásával és az állami jegyzékből való törléssel fenyegette. Ezért 2010 második és harmadik negyedében több mint ezer fiókintézetet zártak ki jogtalanul az állami jegyzékből az állami felügyeletnek köszönhetően. A vezetőség helytelen viselkedése és felelőtlensége a pénzügyi szolgáltatások piacán a következőkben nyilvánult meg:

– A regisztrációs, licenc és engedélyezési procedúrák bonyolult összetettsége, olyan követelmények és szabályok bevezetése, amelyek nem voltak összhangban a törvény szellemével, a licenc megvonása mindenféle ok nélkül. A pénzügyi intézmények az állami hivatal elveinek eltiprásával kerültek szembe, és a hivatalnokok szakszerűtlenségével és hozzá nem értésével. 2010 áprilisáig a fióktevékenység változásainak bejegyzéséhez elegendő volt két hét, míg Volga elnöksége alatt ugyanez a folyamat három-négy hónapot igényelt.

– A hitelszövetkezetek tevékenysége a mikrohitelzési szegmensben gyakorlatilag megbénult a felügyelet munkatársainak szakszerűtlen tevékenysége miatt. Azok a hitelszövetkezetek, melyek az átláthatóság elvén működtek, nem volt tartozásuk a befektetőikkel szemben, megfeleltek az összes normatív kritériumnak, kénytelenek voltak 3-6 alkalommal beadni dokumentumaikat, hogy végre megkaphassák az engedélyeket. Az elutasítás oka sokféle lehetett: például apró formai hiányosságok, melyek eredménye, hogy a szükséges licenc hiányában a hitelszövetkezetek működése destabilizálódott, ahogyan az egész piac működése is. Ebben az időben, 2010 első 10 hónapjában semmilyen pozitív változás nem történt a problémákkal küzdő hitelszövetkezetek életében. Az állami felügyelet a hitelkooperációk fejlődési terveit eltitkolta (illetve nem hozta nyilvánosságra), nem folytattak konzultációkat a pénzügyi szolgáltatások piacának résztvevőivel, ami erősítette a negatív várakozásokat és a bizonytalanságot a piacon.

– Helytelen bírságok kiszabása, jogi és más igazságügyi szervek feladatainak kisajátítása, jogi tények helytelen meghatározása, szerződési jogviszonyokba való beavatko-

zás, a megkötött szerződések feltételeinek saját belátás szerinti magyarázata, a bírósági döntések be nem tartása.

– A fellebbezési kérvények formális vizsgálata az állami felügyelet fellebbezési bizottságánál. Gyakorlatilag a felügyelet minden esetben jogszerűtlen döntéseket hozott, amelyeket alá is támasztott, és nem állította le ezeknek a határozatoknak a végrehajtását a vizsgálat idejére, nem értesítette a feleket a meghozott döntésekről. Ha a beszámolókat határideje lejárt, nem adtak új határidőt, és nem adtak ki igazolást sem a végre nem hajtott intézkedések hatásának hiányáról.

– A felügyelet tevékenysége átláthatatlanná vált, és lehetőséget adott arra, hogy egyenlő feltételek mellett, akár egymással ellentétes döntéseket is hozzon két, egymáshoz hasonló esetben, mindez a szabályozó tevékenységét is átláthatatlanná tette.

– A pénzügyi szolgáltatói piac állapotának eltitkolása a piac résztvevői és a társadalom előtt.

– A felügyelet arra kényszerítette a piaci szereplőket, hogy a kötelező nyomtatványok, hologramok, speciális jelek megrendelését a pénzügyi szervezetek leányvállalkozása készítse.

– Kenőpénzek elfogadása, melyeket a pénzügyi szervezetek vezetőinek és munkásainak kényszer-továbbképzése útján kapott.

A nem banki pénzügyi szervezetek egyesületei ennek következtében fenyegetést érzleltek a pénzügyi szolgáltatások piacának további működésében és fejlődésében, mert az állami felügyelet jelentős felhatalmazásokkal bírt a törvény szerint, de nem működött a törvényeknek megfelelően, sőt, olyan jogköröket sajátított ki magának, melyek a törvények szerint nem illették meg, kijátszotta a törvényeket, figyelmen kívül hagyta a bírósági döntéseket, és korlátlan hatalmat élvezett. A korrupció ilyen mértéke rossz színben tüntette fel a felügyeletet más nemzetközi pénzügyi egyesületek szemében, amely Ukrajna negatív megítélését erősítette az egész világon. A botrány tetőpontján a felügyelet elnökét letartóztatták, amikor 500 ezer amerikai dollár kenőpénzt fogadott el, és az átadáson a helyettese és egyik segítője is jelen volt. Az elnököt felmentették az állásából, amely lépés némileg stabilizálta a helyzetet a piac szakmai résztvevői és a felügyelet között. A fent említett történések vezettek oda, hogy az intézmény teljesen átalakuljon.

A harmadik időszakot a szabályozó nevének megváltoztatása jellemezte (2011-től napjainkig). Ukrajna elnökének rendelete alapján eltörölték az állami felügyeletet, egy másik rendelete alapján pedig létrehozták a Nemzeti Pénzpiaci Felügyeletet, amely szabályozza a pénzügyi szolgáltatások piacát.

ÖSSZE G Z É S

A fentebb említettek fényében konstatálhatjuk, hogy a Nemzeti Pénzpiaci Felügyelet működésének következtében a piaci szabályozás átláthatóbbá vált, és működésének köszönhetően erősödött a pénzpiaci szolgáltatói tevékenység szerepe Ukrajna nemzetgazdaságában, valamint Kárpátalja regionális gazdaságában is. A Kárpátalját érintő adatok tükrében, és a kialakult helyzet problémáját látva javaslom, hogy a nemzetközi

modelleket alapul véve, a mikro-, kis- és középvállalatok számára alakuljon ki egy mikrofinanszírozási hitelszövetkezeti konstrukció, melyhez garanciaként magyar, illetve EU-s forrásokat és alapokat lehetne csatolni.

JEGYZETEK

- ¹ A cikk megírása a Márton Áron Kutatói Program keretében valósult meg.
- ² *Hospodarskyi kodeks Ukrainy*. Komentar. Red. N.O. Saniakhmetovoi, Odissei, 2004.
- ³ *Pro kredytni spilky*. Zakon Ukrainy, vid 20.12.2001, No. 2908-III. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14/page2>
- ⁴ *Hospodarskyi kodeks...*, i. m.
- ⁵ Bacho Robert: *Rehionalnyi rozvytok kredytnoi kooperatsii v Ukrainy*. Monohrafiia. N.N. Poida-Nosyk, R.J. Bacho, M.D. Shcherban, UzhNU „Hoverla”, Uzhhorod, 2016.
- ⁶ Uo.
- ⁷ Natsionalna komisiia, shcho zdiisniuiie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh Ukrainy. <http://nfp.gov.ua/content/rinok-kredytnoi-kooperacii.html>
- ⁸ Uo.
- ⁹ Uo.
- ¹⁰ *Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy*. Materialy Koordynatsiinoi rady z pytan polityky finansovoho sektoru pry Kabineti Ministriv Ukrainy. Vydavnychiy dim „Kozaky”, Kijiv, 2005.
- ¹¹ Uo.
- ¹² Bacho, i. m.
- ¹³ *Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh*. Zakon Ukrainy, vid 12.07.2001, No. 2664-III. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
- ¹⁴ Uo.

TOVÁBBI FELHASZNÁLT IRODALOM

- Kontseptsii zaprovadzhenia prudentsiinoho nahliadu za nebankivskymy finansovymy ustanovamy v Derzhavnii komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh v Ukraini*. Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy, vid 15.07.2010 r., No. 585. www.uaib.com.ua/files/articles/1301/85_4.pdf
- Pro Derzhavnu komisiiu z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy*. Ukaz Prezydenta Ukrainy, vid 11.12.02, No. 1153. www.uazakon.com
- Pro Polozhennia pro pohodzhennia Statutu kredytnykh spilok z pytan kredytuвання ta rozrakhunkiv i nadannia pozychok kredytnymy spilkamy*. Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy, vid 07.02.94 r., No. 25.
- Pro zatverdzhennia prymirnoho statutu kredytnoi spilky*. Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy, vid 02.10.2003 No. 67. www.uazakon.com/documents/date_bp/pg_gwgcgon.htm
- Pro zatverdzhennia Stratehichnykh napriamiv diialnosti Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy na period do 2008 roku*. Rozporiadzhennia Derzhavnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy, vid 5 kvitnia 2005 r., No. 3841.
- Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu komisiiu z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy*. Ukaz Prezydenta Ukrainy, vid 04.04.2003, No. 292. www.uazakon.com
- Rezoliutsiia profesiinykh ob'iednan nebankivskykh finansovykh ustanov pro nedoviru Holovi Derzhfinposluh V.O.Volzi*. www.unascu.org.ua/main/docs/20101123.doc